

تاثیر استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر عملکرد سازمانی با نقش میانجی ارزیابی بودجه در اداره کل امور اقتصادی استان اردبیل

۱. سهیلا بابازاده^۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشکده علوم انسانی، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آستارا، گیلان، ایران Soheilababazadeh1358@gmail.com.
۲. جاوید رخشانی (نویسنده مسئول)*^۲. دکتری مدیریت دولتی، دانشکده علوم انسانی، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، اردبیل، ایران javidrakhshani@gmail.com.

چکیده

تحقیق حاضر با هدف بررسی تاثیر استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر عملکرد سازمانی با نقش میانجی ارزیابی بودجه در اداره کل امور اقتصادی استان اردبیل انجام شد. از لحاظ هدف، تحقیق حاضر از نوع کاربردی، از لحاظ نوع روش، همبستگی با استفاده از معادلات ساختاری می باشد و از لحاظ روش گردآوری اطلاعات روش تحقیق مورد نظر میدانی می باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل کارشناسان مسئول، رئیس ادارات، معاونین، مدیران، ذیحسابان و معاونین ذیحسابی در حوزه اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان اردبیل بود که با توجه به شرط نمونه حداقل ۲۰۰ نفری برای معادلات ساختاری از روش کل شماری استفاده شد. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه عملکرد سازمانی هرسی و گلد اسمیت (۲۰۰۸)، پرسشنامه بودجه ریزی عملیاتی گونزالس (۲۰۱۳) و پرسشنامه محقق ساخته ارزیابی بودجه استفاده شده است. برای تحلیل داده ها از روش معادلات ساختاری با نرم افزار آماری Lisrel استفاده شد. یافته های تحقیق نشان داد که استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر عملکرد سازمانی با نقش میانجی ارزیابی بودجه در اداره کل امور اقتصادی استان اردبیل تاثیر معنی داری دارد. همچنین نتایج نشان داد استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر ارزیابی بودجه تاثیر معنی داری دارد.

واژه های کلیدی: استقرار بودجه ریزی عملیاتی، عملکرد سازمانی، ارزیابی بودجه، امور اقتصادی و دارایی

مقدمه

عملکرد سازمانی به عنوان ارزش مورد انتظار سازمان ها از رویدادهای رفتاری مجزا که افراد طی یک دوره ی زمانی مشخص انجام می دهند، تعریف می شود. عملکرد سازمانی یکی از مهمترین متغیرهای ملاک در روان شناسی صنعتی و سازمانی است و اهمیت آن هم برای افراد و هم برای سازمانها کاملاً روشن است به عبارتی تمام فعالیت های عمده در روان شناسی صنعتی و سازمانی بر بهبود عملکرد سازمانی متمرکز است (بورمن^۱، ۲۰۲۱). اهمیت عملکرد سازمانی، پژوهشگران را به پژوهش هر چه بیشتر درباره آن واداشته است. عملکرد را ارزشهای کلی مورد انتظار سازمان از تکه های مجزای رفتاری تعریف می کنند که هر فرد در طول دوره های مشخص از زمان انجام می دهد (شکرکن و همکاران، ۱۴۰۱). یکی از متغیرهایی که می تواند بر عملکرد سازمانی کارکنان موثر باشد، شیوه بودجه ریزی در سازمان است که در این تحقیق بودجه ریزی عملیاتی مورد مطالعه قرار گرفته است. بودجه، سندی است که درآمدها و هزینه های دولت را طی یک سال مالی تعیین می کند و نقشی بسیار مهم و حیاتی در رشد و بالندگی اقتصاد کشور دارد. در این میان توجه به نقاط ضعف نظامهای بودجه ریزی و ترمیم (اصلاح نظامهای بودجه ریزی)، به اقتصاد کشور کمک شایانی می کند. در یک تعریف کلی، مدیریت را استفاده مؤثر و کارآمد از منابع مادی، مالی و انسانی می دانند و بودجه تجلی عینی مالی آن است؛ به عبارتی بودجه، تبدیل منابع مالی به اهداف انسانی است. بسیاری از کشورهای توسعه یافته و درحال توسعه دنیا تلاش می کنند نظام بودجه ریزی خود را در یک فرایند بهبود یا تغییر به عملکردمحور یا عملیاتی که در آن ارتباط بین اعتبارات بودجه ای و عملکرد دستگاههای اجرایی شفاف و درک پذیر است، نزدیکتر سازند و از این طریق پشتوانه اطلاعاتی معتبر و قابل اطمینانی برای تصمیمات بودجه ای فراهم آورند (پیرایش و نوری، ۱۳۹۹).

بودجه نمایانگر همه فعالیتها و برنامه های دولت بوده است و نقش بسیار مهم و حیاتی در توسعه اقتصاد ملی ایفا می کند. با توسعه وظایف دولت و افزایش سریع هزینه های دولتی و پیوند آن با وضعیت عمومی اقتصاد کشور، کنترل مخارج اهمیت خود را از دست داد و نیاز به بهبود در نظامهای برنامه ریزی، کنترل و مدیریت منابع بخش عمومی مطرح شد تا تصمیم گیرندگان را قادر سازد دید جامع تری پیدا کرده و اطلاعات وسیع تری در مورد نتایج عملکردها و هزینه های اجرای فعالیتها داشته باشند (دشمن زیاری و همکاران، ۱۴۰۰). تغییر نظام بودجه ریزی از شیوه سنتی فعلی به بودجه ریزی عملیاتی (بر مبنای عملکرد) از سال ۱۳۸۴ در دستور کار دولت جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته و در این راستا طی سالهای گذشته قوانین و مقررات متعددی پیشنهاد و به تصویب مراجع قانونی ذیربط رسیده است. بخش ۲ بند ب تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ کشور، مواد ۱۳۸ و ۱۴۴ قانون برنامه چهارم توسعه، ماده ۱۲ قانون مدیریت خدمات کشوری، بند ۳۲ سیاستهای کلی ابلاغی رهبر، قوانینی هستند که طی این سالها تصویب و در راستای تغییر نظام بودجه ریزی کشور به بودجه ریزی عملیاتی به مراجع ذیربط ابلاغ شده است (ذوالفقاری، ۱۳۹۹). در تاثیر استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر عملکرد سازمانی، برخی متغیرها می توانند نقش میانجی داشته باشند و تاثیر دو متغیر را تحت تاثیر قرار دهند. یکی از این متغیرها، ارزیابی بودجه است. شناخت شیوه های درست بودجه ریزی، مستلزم شناسایی تحولاتی است که برای پاسخ گویی به آنها، نظام ها و سامانه های مختلف ارزیابی بودجه ریزی طراحی و اجرا شده اند. به بیان دیگر، در دوره های مختلف متناسب با نقشی که برای بودجه و بودجه ریزی در اداره امور کشور ترسیم شده، سامانه ای طراحی و اجرا شده است. به مرور زمان با تکامل و تغییر انتظارات و نیازها برای پاسخ گویی مؤثرتر و مفیدتر به تغییرات صورت گرفته نظامهای بودجه ریزی

دست خوش تغییر شده اند. به همین لحاظ ارزیابی بودجه ریزی نقش بسیار مهمی در تحقق اهداف کشورها ایفا می نماید. در گذر زمان از روشهای متفاوتی برای بودجه ریزی استفاده شده است که نظام بودجه ریزی عملیاتی یکی از شیوه های نوین بودجه ریزی است. این نظام هم بر اثر بخشی و هم بر کارایی بودجه توجه دارد و سبب استفاده بهینه از منابع می شود و هم تحت تاثیر ارزیابی صحیح از بودجه قرار گرفته است (کرامتی و بیات، ۱۳۹۵). اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان اردبیل، همزمان با استان شدن اردبیل زیر نظر وزارت امور اقتصاد و دارایی شروع به فعالیت کرد. منجمه وظایف این سازمان می توان به تنظیم سیاستهای اقتصادی و مالی و ایجاد هماهنگی در اجرای آنها، نظارت بر فعالیتهای مالی و اقتصادی بخش خصوصی در جهت اجرای برنامه های توسعه اقتصادی، نظارت بر تشخیص و وصول مالیاتهای مستقیم و همچنین وصول مالیاتهای غیرمستقیم و حقوق و عوارض و هزینه های گمرکی، اجرای مراقبت عمومی واردات، صادرات، قراردادهای بازرگانی، موافقت های پایاپای و اعمال مقررات گمرکی درباره معافیت ها و ممنوعیت ها و ایجاد تسهیلات لازم در پرداختها از طریق واگذاری تنخواه گردان حسابداری به دستگاههای اجرائی اشاره کرد (سایت اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان اردبیل، ۱۴۰۱). بنابراین چنین به نظر می رسد که با توجه به گستردگی وظایف این سازمان، از یک سو عملکرد سازمانی و از سوی دیگر بودجه ریزی عملیاتی در این سازمان دارای اهمیت فراوان است. به رغم جایگاه ممتاز برنامه ریزی و اهمیتی که بودجه در تهیه و اجرای برنامه های عمرانی دارد، بودجه ریزی در ایران ابزار چندان کارآمدی نبوده است. از دیدگاه حاکمیت سیاسی کشور، بیشتر دشواری ها و مسایل بودجه ای ایران، معلول نارسایی های منابع انگاشته می شود، در حالی که تحلیل ساختارها و عملکرد های بودجه ای در مقایسه با منابع و امکانات مالی دولت ها، بیانگر واقعیت های دیگری است. در عین حال، تنگناهای بودجه ای و نارسایی های مدیریت بخش عمومی از دیدگاه عامه مردم دارای سرشت و اشکال متفاوتی است. از این منظر، مدیریت بخش عمومی، حوزه ای فاقد مرزبندی شفاف و دارای سازوکاری پرهزینه و کم توان است. بنابراین، به نظر میرسد مسائل و نارسایی های بودجه ای در بخش عمومی تا حدود زیادی به ناکارآمدی های ساختاری در فرآیند انتخاب و مدیریت مأموریت های دولت مرتبط باشد. از سوی دیگر در بیشتر تحقیقات انجام شده در حوزه عملکرد سازمانی، تاثیر بودجه ریزی عملیاتی را نادیده گرفته شده است و بخصوص اینکه نقش میانجی ارزیابی بودجه مورد غفلت واقع شده است. این در حالی است که توجه به بودجه ریزی عملیاتی و نقش ارزیابی بودجه، کارکرد و عملکرد سازمان ها را به شدت تحت تاثیر قرار می دهد و باعث بهبود عملکرد سازمانی می شود. بنابراین آنچه هدف اصلی تحقیق حاضر است، پاسخگویی به این سوال می باشد که استقرار بودجه ریزی عملیاتی با نقش میانجی ارزیابی بودجه چه تاثیری بر عملکرد سازمانی در اداره کل امور اقتصادی استان اردبیل دارد؟

مبانی نظری

عملکرد سازمانی

عملکرد همان بازده افراد براساس وظایف قانونی مقرر و نتیجه فعالیت نیروی انسانی در شغل خود است (ایوانسویچ^۱، ۲۰۱۹). عملکرد سازمانی، ارزش مدنظر برای یک سازمان است که از فعالیت ها و اقدامات سازمانی افراد در یک بازه زمانی معین، حاصل می شود (محمد و جیس^۲، ۲۰۲۲).

^۱ . Ivancevich

^۲ . Mohamad and Jais

عملکرد سازمانی، حاصل اعمال، رفتار و نتایج کارکنان است که به تحقق اهداف سازمانی منجر می شود (اوتو و مامات اوغلو^۱، ۲۰۱۹). سرمایه اجتماعی، توانایی کسب، ترکیب، بازترکیب، آزادسازی مناسب و بازسازی قابلیت های سازمان در پاسخ به پویایی های محیط را به سازمان می دهد (لی و وو^۲، ۲۰۱۸).

عملکرد سازمانی همان کار واقعی افراد با توجه به شرح وظایف شغلشان است (اهم و ذاچر^۳، ۲۰۱۹). عملکرد سازمانی به معنای استفاده از توانایی ها، مهارت ها و تجربه ها برای انجام وظایف محول شده به شکل کارا و اثربخش است (سیلا^۴، ۲۰۲۱). عملکرد سازمانی، میزان بازدهی است که از اشتغال فرد در سازمان حاصل می شود (آندره^۵ و همکاران، ۲۰۲۰). عملکرد سازمانی، نشان دهنده چگونگی عملکرد کارکنان در شغل، ابتکار عمل، حل مسئله و راه های بهره گیری از منابع است (روتمن^۶ و همکاران، ۲۰۲۲). عملکرد سازمانی به دو نوع عملکرد وظیفه ای و عملکرد زمینه ای اشاره دارد. عملکرد وظیفه ای و عملکرد زمین های، دو نوع رفتار مؤثر کارکنان در اثربخشی سازمان است. عملکرد وظیفه ای، به طور مستقیم به ارائه خدمات و تولید مرتبط است و عملکرد زمینه ای به تلاش های تک تک افراد اشاره دارد که در عملکرد وظیفه ای نیست (بورمن و موتویدلو، ۲۰۱۹).

مفهوم عملکرد سازمانی به دلیل اهمیت بالای بهره وری، مورد توجه بسیاری از سازمان ها قرار گرفته است (نیومن^۷ و همکاران، ۲۰۲۱). عملکرد سازمانی عبارت است از ارزش مورد انتظار سازمان ها از رویدادهای رفتاری مجزا که افراد طی یک دوره زمانی مشخص انجام می دهند (موتویدلو^۸، ۲۰۲۰). هم چنین می توان گفت که عملکرد سازمانی نتایج بعد از اتمام کار است و نشان دهنده سطحی از دستاورد یک شغل (بایرز و رو^۹، ۲۰۱۹) انجام مقررات سازمانی، انتظارات یا التزامات برای هر یک از کارکنان می باشد (کامبل، ۲۰۱۹) و در این حالت می توان برای تحقق اهداف سازمان و پیش گیری از خسارت های احتمالی نتایج عملکرد سازمان را بررسی و مورد ارزیابی قرارداد (بورمن^{۱۰} و موتویدلو، ۲۰۱۹) چراکه ارزیابی عملکرد سازمانی کمیت، کیفیت و زبان های یک شغل را نشان می دهد. وقتی بازدهی بالا باشد نشان دهنده میزان بالای عملکرد سازمان است و این عملکرد سازمانی نتایج فعالیت یک کارمند شامل کارایی، سودمندی و اثربخشی را بیان می کند (یه و هانگ^{۱۱}، ۲۰۲۲).

شمرهورن می گوید که عملکرد سازمانی نتایج کیفی و کمی به دست آمده بعد از انجام و تکمیل وظایف محوله توسط فرد یا گروهی از افراد می باشد. بلومبرگ و پرینگل بیان می کنند که تمایل برای عمل، ظرفیت انجام عمل و تناسب شخص با وظایف سه فاکتور

¹ . Otto and Mamatoglu

² . Lee, Li and Wu

³ . Ohme and Zacher

⁴ . Sila,

⁵ . Andre, Drenkard and Ela

⁶ . Rothmann

⁷ . Newman

⁸ . Motowidlo

⁹ . Byars & Rue

¹⁰ Borman

¹¹ Yeh and Hong

مهم و تأثیرگذار در عملکرد سازمانی می باشند. هم چنین کورمن توانایی سازمانی، ادراک نقش، مهارت و انگیزه سه بعد مهم برای تحت تأثیر قرار دادن عملکرد سازمانی افراد دانسته است، علاوه بر آن شو ذکر کرده است که انجام ارزیابی عملکرد برای ایجاد انگیزش کارکنان سازمان و به منظور تفهیم دستورالعمل ها و جبران خسارات گذشته با تلاش و کوشش، ضروری است (رابینز^۱، ۲۰۱۸).

در گذشته تعدادی مطالعه در مورد عملکرد سازمانی توسط کاتز و کانز و انجام شده است که در آن تئوری نقش سازمان، عملکرد سازمانی را به نقش رفتاری و فرا رفتاری تفکیک می کند. در نقش رفتاری عملکرد سازمانی، افراد و کارکنان طبق دستورالعمل و مقررات و انتظارات سازمان عمل می کنند که ارزشیابی صرفاً می تواند بر اساس عملکرد سازمانی انجام گیرد در حالی که در نقش فرا رفتاری عملکرد سازمانی بر اساس بصیرت و آگاهی افراد است و دستورالعمل سازمان در آن نقشی ندارد (وان دیان و لپین^۲، ۲۰۱۸). بورمن و موتویدلاو عملکرد سازمانی را به عملکرد وظیفه و عملکرد زمینه ای تقسیم می کند عملکرد وظیفه توانایی حل مسئله و اطلاعات فنی می باشد و وظایف محوله طبق مقررات و انتظارات را به انجام می رساند (بورمن و موتویدلاو، ۲۰۱۷).

بودجه ریزی عملیاتی

بودجه عملیاتی از عباراتی مثل، وظیفه، هدف و مقصد استفاده میکند تا توضیح دهد که چرا پول خرج میشود این یک راه برای تخصیص منابع میباشد منابعی که برای دستیابی به مقاصد خاص مبتنی بر اهداف برنامه و نتایج حساب شده میباشد. بودجه ریزی عملیاتی با شیوه های سنتی فرق میکند زیرا بودجه ریزی عملیاتی روی نتایج هزینه بیش از مصرف پول تمرکز دارد، و بر آنچه که با پول خریداری میشود بیش از مقداری که در دسترس قرار می گیرد (لطفی و همکاران، ۱۴۰۱).

بودجه ریزی عملیاتی عبارتست از برنامه سالانه به همراه بودجه سالانه که رابطه میان میزان وجوه تخصیص یافته به هر برنامه و نتایج به دست آمده از آن برنامه را نشان میدهد. این بدان معنی است که با هر میزان مخارج انجام شده در هر برنامه، می باید مجموعه معینی ازاهداف تأمین شود (پناهی، ۱۴۰۰). در ایران نیز، پس از گذشت بیش از ۱۰ سال از آغاز حرکت دولت به سمت استقرار نظام بودجه ریزی عملیاتی، آنچه که اکثر صاحب نظران و متخصصان بودجه در داخل کشور به آن اذعان دارند این است که درصد تغییر نظام بودجه ریزی کشور از حالت ورودی محوری به حالت خروجی محوری کم و ناچیز بوده است و تاکنون نتایج و دستاوردهای مورد نظر حاصل نشده است (لطفی و همکاران، ۱۴۰۱).

با گذشت زمان، به جای روش بودجه ریزی سنتی، روش های جدید از جمله بودجه ریزی برنامه ای و بودجه ریزی عملیاتی مطرح شده است. بودجه ریزی عملیاتی نوعی نظام برنامه ریزی، بودجه ریزی و ارزیابی است که بر رابطه بین بودجه هزینه شده و نتایج موردانتظار تأکید می ورزد (حسن آبادی و صراف، ۱۴۰۰).

قانونگذار جمهوری اسلامی ایران با هدف برقراری نظم در امور مالی دولت، مطابق تحولات اقتصادی در ایران و اقتصاد جهانی و نیز حسب ضرورت های حقوقی، مالی و اقتصادی و با توجه به لزوم پایداری ساختار بودجه های بر مبنای افزایش صرفه اقتصادی، کارایی و اثربخشی، استقرار بودجه ریزی عملیاتی را طی موادی از قوانین بودجه سنوالتی الزامی کرده است (رضایی، ۱۳۹۷).

¹ Robbins

² Van Dyne and LePine

بر مبنای ماده ۸ قانون برنامه ششم توسعه مصوب سال ۱۳۹۷، دولت موظف است به منظور تحقق اهداف بند ۱۲ سیاست های کلی ابلاغی اقتصاد مقاومتی مبنی بر تحول اساسی در ساختارها و اصلاح و ارتقای نظام مدیریت مالی و محاسباتی خود، اقدام به ارتقا و انطباق نظام نظارت مالی با نظام بودجه ریزی بر مبنای عملکرد، مطابق با قوانین مربوط، از طریق موارد زیر اقدام کند:

- ۱- طراحی نظام نظارت مالی متناسب با شرایط کشور و نظارت مالی بر بودجه ریزی بر مبنای عملکرد؛
- ۲- استقرار نظام نظارت مالی بازطراحی شده بر مبنای بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد (لطفی و همکاران، ۱۴۰۱).

ارزیابی بودجه

ارزیابی بودجه ریزی را فرآیند ارزیابی و تشخیص شیوه های تخصیص منابع محدود به نیازهای نامحدود می نامند. بودجه، هدف ها و راهبردها را به صورت عبارت های مالی در می آورد و راه اجرای برنامه و کنترل پیشرفت آن ها را نشان می دهد. از آن جا که حجم دخالت دولت در اقتصاد ایران بیش از کشورهای توسعه یافته و اغلب کشورهای در حال توسعه است بنابراین اهمیت بودجه ریزی نیز در مقایسه با این کشورها و چندین کشور است. بر اساس همین جایگاه مهم، بسیاری از صاحب نظران اقتصادی کشور معتقدند درمان بیماری اقتصاد ایران از جمله تورم، بیکاری، کاهش بهره وری و رشد پایین اقتصادی را، باید در سند بودجه یافت. امروز مسائل مربوط به تنظیم بودجه فقط در دخل و خرج دولت و حساب پس دهی قوه مجریه به قوه مقننه خلاصه نمی شود هر چند در گذشته یکی از مهمترین موضوع ها در ارتباط با بودجه پاسخ گویی دولت در کل و همچنین در داخل خود قوه مجریه بود (ابراهیمی نژاد، ۱۴۰۰).

به طور کلی مسائل و مشکلات مطرح شده در این قسمت را می توان به ۲ دسته مسائل و مشکلات ساختاری و مسائل و مشکلات اجرایی و تکنیکی به شرح ذیل طبقه بندی کرد:

الف) مسائل و مشکلات ساختاری:

۱ - اتکای اصلی بودجه کشور به درآمد حاصل از فروش نفت و گازی که از یک سو یک نوع دارایی نقصان پذیر است و از سوی دیگر سرمایه ملی کشور تلقی می شود، یکی از مشکلات اصلی آن است. مگر این که این دارایی به انواع دیگر دارایی ها و از نوع سرمایه ای و مولد تبدیل و امکان تولید و بهره برداری از آن ها در آینده فراهم شود. ۲ - پایین بودن سهم مالیات ها در درآمدهای بودجه عمومی دولت. بخشی از دلایل پایین بودن سهم مالیات در درآمدهای عمومی دولت به شرح زیر بیان می شود:

- نبود فرهنگ مالیاتی و روحیه تعاون و همکاری بین گیرندگان مالیات و مودیان و بی توجهی به ایجاد فرهنگ مشارکت و تعاون در امر توسعه ملی.

- ناکارایی نظام مالیاتی موجب می شود که فرار مالیاتی به آسانی صورت بگیرد و در نهایت فشارهای اقتصادی به اقشار آسیب پذیر و کسانی که دارای درآمدهای ثابت هستند تحمیل شود و بی عدالتی اجتماعی را دامن زند.

۳ - افزایش هزینه های جاری نسبت به هزینه های سرمایه ای در بودجه های دولت (کرباسیان، ۱۳۹۹).

بودجه کشور در چند سال اخیر در راستای افزایش هزینه های جاری و کاهش سهم هزینه های عمرانی بوده است که این ساختار بودجه و سیاست گذاری های اقتصادی، کارآیی بودجه دولت را کاهش می دهد.

(ب) مسائل و مشکلات اجرایی:

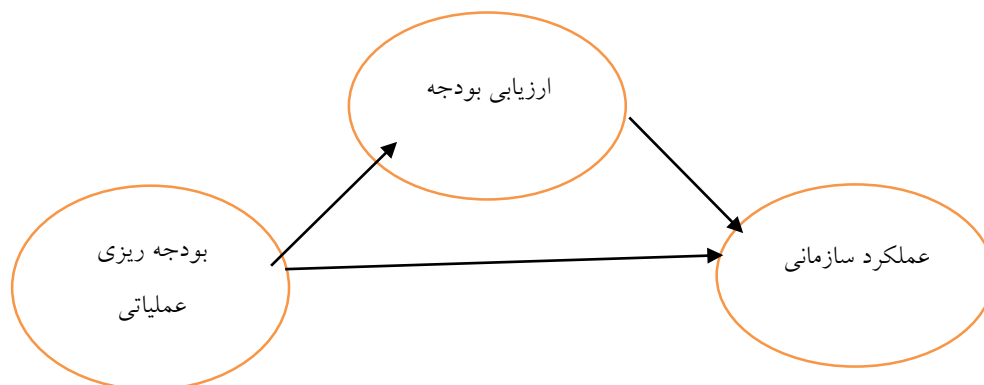
۱ - فرآیند تهیه، تصویب و اجرای بودجه فاقد جامعیت اطلاعاتی و شفافیت تصمیم‌های اجرایی است. ۲ - مراحل مختلف بودجه ریزی از جمله تبصره نویسی، تحصیل درآمدها و ایجاد تعهدات مالی دارای کاستی‌های قانونی از نظر شکلی و ماهیتی است. ۳ - طبقه بندی هزینه‌ها، موافقتنامه‌ها، تخصیص اعتبارات و مدیریت اجرایی بر مبنای متن و تعریف شده‌ای استوار نیست. ۴ - از مسئولیت‌های درون مدیریت دولت و در بین قوای سه‌گانه مرزبندی‌های قطعی و تعریف شده‌ای وجود ندارد. ۵ - نظام نظارتی برای پاسخ‌گویی به مسئولیت‌های محاسباتی مدیران، نظارت در مراحل قبل، حین و پس از اجرا و نیز سازمان‌دهی نظارت بر عملیات اجرایی برنامه‌های توسعه فاقد کارایی است (کرباسیان، ۱۳۹۹).

پیشینه تحقیق

مرادی و مرتضی‌نیا (۱۴۰۱) تحقیقی با عنوان شناخت عوامل موثر حسابرسی عملکرد بر پیاده‌سازی بودجه ریزی عملیاتی در شرکت‌های دانش بنیان انجام داده است. پس از انجام پیمایش و توصیف آماری ویژگی‌های مورد بحث، نتایج داده‌ها مورد آزمون قرار گرفتند، هر سه فرضیه این تحقیق مورد تایید قرار گرفت، نتایج بدست آمده از این بررسی نشان می‌دهد که عوامل محیطی حسابرسی عملکرد بالاترین تاثیر را بر پیاده‌سازی بودجه ریزی عملیاتی دارد و عوامل فنی و انسانی دارای تاثیر برابر هستند. کردلو و همکاران (۱۴۰۰) تحقیقی با عنوان الگوی مناسب بودجه ریزی برای افزایش عملکرد سازمانی در نظام بودجه ریزی کشور مطابق استاندارد ۲۰۱۴ صندوق بین‌المللی پول انجام دادند. نتیجه پژوهش ارائه الگوی متناسب استفاده از انواع استراتژی‌های بودجه ریزی و تخصیص منابع برای افزایش عملکرد سازمانی در نظام بودجه ریزی کشور بر اساس امور دهگانه و فصول پنجاه‌گانه نظام آمارهای مالی دولت مطابق استاندارد ۲۰۱۴ صندوق بین‌المللی پول (IMF) می‌باشد. پیرایش و نوری (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان بررسی نقش بودجه ریزی عملیاتی در بهبود عملکرد سازمان‌های دولتی انجام دادند. بر اساس نتایج تحقیق با برنامه ریزی کردن درباره منابع مالی و کنترل آنها، میتوان در جهت ارزیابی بهتر عملکرد واحد‌ها در سازمان قدم برداشت. بودجه ریزی عملیاتی بخشی از بودجه جامع است که منعکس‌کننده تصمیمات مربوط به فعالیت‌ها و عملکرد سازمان بوده و در بهبود عملکرد سازمانها موثر است. نتایج حاصل از این تحقیق به تاثیرگذاری مستقیم بودجه ریزی عملیاتی در بهبود عملکرد سازمان‌های دولتی و دستیابی به اهداف بلند مدت سازمانی اشاره دارد. کاظمی (۱۳۹۸) تحقیقی با عنوان بررسی نقش بودجه ریزی عملیاتی در عملکرد سازمان در نیروی انتظامی انجام داده است. بر اساس نتایج تحقیق، بودجه ریزی عملیاتی با مشخص کردن بهای تمام شده هر واحد از فعالیت‌ها و خدمات دولت و همچنین میزان اثربخش بودن آن فعالیت‌ها باعث تخصیص بهینه منابع می‌شود و همه این موارد منجر به بهبود مسئولیت پاسخگویی مالی و عملیاتی و مدیریت دولتی و شفاف‌سازی عملیات آن می‌شود. کلانتری و همکاران (۱۳۹۸) تحقیقی با عنوان مدل بودجه ریزی بر مبنای عملکرد با رویکرد عملکرد سازمانی (مطالعه موردی: شرکت‌های پالایش گاز کشور) انجام دادند. نتایج تمایز خوبی میان پالایشگاه‌ها با سطوح عملکردی متفاوت قائل بود و بهبود قابل ملاحظه‌ای در سطح دست‌یابی به آرمان‌ها و تابع هدف را نشان داد. بودجه تخصیص داده شده با مدل پژوهش ۱/۴۷ درصد صرفه جویی در هزینه‌ها ایجاد نمود. ایساک^۱ (۲۰۲۱) تحقیقی با عنوان ارزیابی تاثیر بودجه ریزی و برنامه ریزی عملیاتی بر عملکرد نهادهای مالی نیجریه انجام دادند. یافته‌های وی نشان می‌دهد که عوامل مدیریتی بر بودجه ریزی اثرگذار بوده و بودجه ریزی عملیاتی هم بر عملکرد نهادهای مالی تاثیر معنی

¹ - Isaac

داری دارد. ساریونته و دالیمنته^۱ (۲۰۲۰) در تحقیقی به بررسی اجرای بودجه ریزی بر مبنای عملکرد در بخش دولتی اندونزی پرداختند. آنها در پژوهش خود، عوامل اصلی موفقیت در بودجه ریزی عملیاتی شامل دقت در مشخص کردن اهداف اصلی، تعیین شاخصهای عملکرد که نشان دهنده نتیجه هر برنامه است، مدیریت برنامه ها و فعالیتهای ارجح با در نظر گرفتن محدودیت منابع و تعیین هزینه هر یک از برنامه ها و فعالیتهای بخش دولتی را شناسایی کردند. لو^۲ و همکاران (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد در آمریکا و تاثیر آن بر بهبود عملکرد سازمان های دولتی انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد در آمریکا بر بهبود عملکرد سازمان های دولتی تاثیر معنی داری دارد. تیانکای و سو^۳ (۲۰۱۹) تحقیقی با عنوان بررسی ابزار رتبه بندی ارزیابی برنامه ها در بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد دولت آمریکا انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که استفاده از ابزار رتبه بندی ارزیابی برنامه ها بر بهبود و ارتقاء فرایند بودجه ریزی و عملکرد دولت تاثیر معنی داری دارد. جوردن و هاکیانی^۴ (۲۰۱۸) تحقیقی با عنوان مزیت استفاده از بودجه عملیاتی در سازمان های دولتی انجام دادند. نتایج بدست آمده از تحقیق نشان می دهد که بودجه ریزی عملیاتی و در نظر گرفتن عملکرد سازمان ها در بودجه ریزی، باعث بهبود عملکرد و اثربخشی سازمان های دولتی می شود. با توجه به تحقیقات انجام شده می توان گفت که در بیشتر تحقیقات، تاثیر بودجه ریزی بر عملکرد سازمانی بررسی شده است و به ارزیابی بودجه توامان توجه نشده است. بنابراین در پژوهش حاضر مدل پیشنهادی به شرح شکل ۱ می باشد.

شکل (۱) مدل مفهومی تحقیق

¹ - Surianti and Dalimunthe

² - Lu

³ - Tiankai and Sue

⁴ - Jordan & Hackbani

منبع: رخشانی و همکاران (۱۴۰۰)

با توجه به مدل مفهومی، فرضیه پژوهش بصورت زیر قابل بیان است؛
H₁: بودجه ریزی عملیاتی بر عملکرد سازمانی در امور اقتصادی و دارایی استان اردبیل با نقش میانجی ارزیابی بودجه تاثیر معنی داری دارد.

H₁: بودجه ریزی عملیاتی بر ارزیابی بودجه تاثیر معنی داری دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر تحلیل داده‌ها توصیفی از نوع همبستگی مدل سازی معادله ساختاری) می باشد. در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه عملکرد سازمانی هرسی و گلد اسمیت (۲۰۰۸، نقل از اسدی، ۱۳۹۸)، پرسشنامه بودجه ریزی عملیاتی گونزالس (۲۰۱۳، نقل از کرامتی و بیات، ۱۳۹۵) و پرسشنامه محقق ساخته ارزیابی بودجه استفاده شد. سؤالات تخصصی در طیف لیکرت بوده که با استفاده از روایی سازه، پرسشنامه برای بررسی اعتبار عاملی پرسش نامه‌های بکار رفته از دو روش تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی در تحقیق حاضر استفاده گردید و بدین منظور یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسش نامه پیش آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های به دست آمده از این پرسش نامه‌ها و به کمک نرم افزار SPSS 22 میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد و مورد تایید قرار گرفت. نتایج حاصل از ضریب آلفای کرونباخ به شرح زیر بدست آمده است:

جدول (۲) جدول ضریب پایایی سوالات مربوط به هر متغیر و ابعاد آن

متغیر	ضریب آلفای کرونباخ
بودجه ریزی عملیاتی	۰/۷۴
عملکرد سازمانی	۰/۸۹
ارزیابی بودجه	۰/۸۸

جامعه آماری این پژوهش شامل کارشناسان مسئول، رئیس ادارات، معاونین، مدیران، ذیحسابان و معاونین ذیحسابی در حوزه اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان اردبیل است که تعداد آنها برابر ۲۱۰ نفر می باشد. با توجه به شرط نمونه حداقل ۲۰۰ نفری برای معادلات ساختاری از روش کل شماری استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در اولین گام به بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها با به کارگیری آزمون کلموگوروف - اسمیرنوف پرداخته می شود. گام بعد به ارزیابی روایی و پایایی پرسشنامه اختصاص دارد.

سپس به منظور آزمون مدل پژوهش از روش معادلات ساختاری استفاده می‌شود. مدل‌یابی معادله ساختاری یکی از قوی‌ترین و مناسب‌ترین روش‌های تجزیه و تحلیل در تحقیقات علوم رفتاری و اجتماعی، تجزیه و تحلیل چند متغیره است زیرا این گونه موضوعات چند متغیره بوده و نمی‌توان آنها را با شیوه دو متغیری (که هر بار یک متغیر مستقل با یک متغیر وابسته در نظر گرفته می‌شود) حل نمود. آنچه مدل‌سازی معادلات ساختاری را قدرتمند ساخته یکی آن است که به لحاظ روش شناختی از دقت بالایی برخوردار است و دیگر این که به لحاظ کاربردی با شرایط واقعی زندگی اجتماعی بسیار نزدیک است. به لحاظ روش شناختی از دقت بالایی برخوردار است چرا که با متغیرهای پنهان واقعا به عنوان سازه‌هایی برخورد می‌کند که در سنجش آن خطا وجود دارد و به لحاظ کاربردی به واقعیت زندگی اجتماعی نزدیک می‌شود چرا که در فضایی چند متغیره امکان تحلیل داده‌ها را فراهم می‌آورد. در این پژوهش برای انجام روش‌های آماری موردنظر از نرم‌افزار Lisrel 8.8 استفاده می‌شود.

یافته های پژوهش

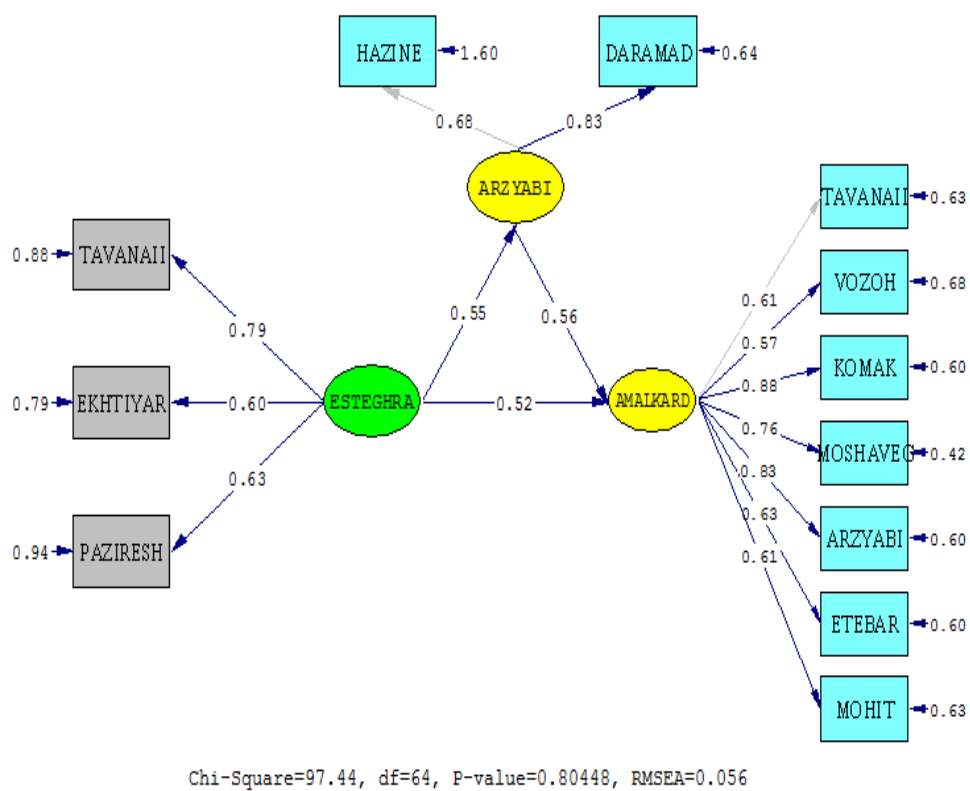
طبق نتایج جدول (۳) و با توجه به اینکه سطح معنی داری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ بیش از ۰/۰۵ است، بنابراین می‌توان گفت که توزیع متغیرهای تحقیق نرمال است و جهت تحلیل فرضیات می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

جدول (۳) نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت تعیین نرمال بودن متغیرهای تحقیق

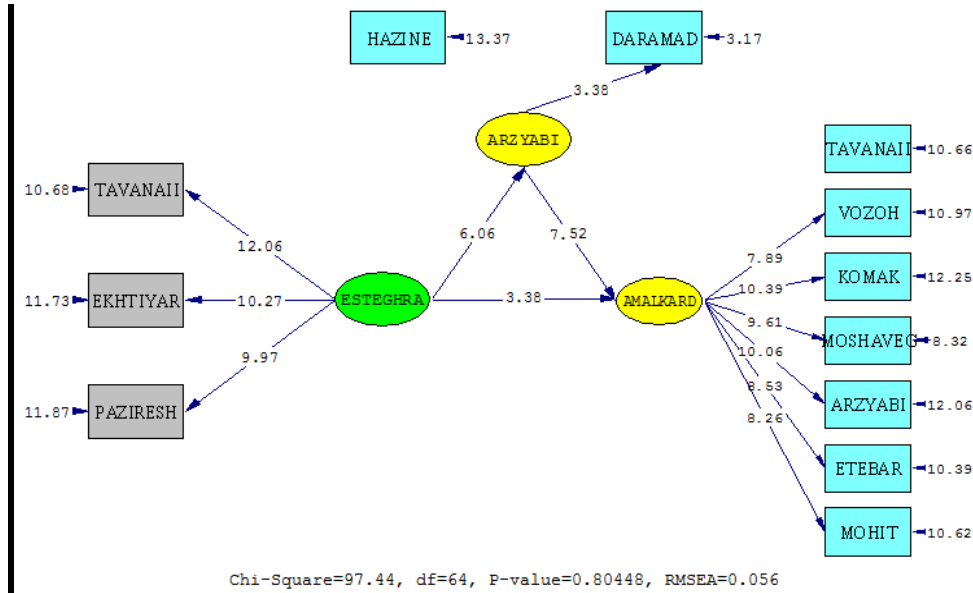
آماره	بودجه ریزی عملیاتی	ارزیابی بودجه	عملکرد سازمانی
مقدار Z کولموگروف-اسمیرنوف	۰/۸۹	۱/۰۹	۱/۱۹
سطح معنی داری	۰/۳۰	۰/۱۸	۰/۰۹

فرضیه ۱: استقرار بودجه ریزی عملیاتی با نقش میانجی ارزیابی بودجه بر عملکرد سازمانی تاثیر معنی داری دارد. همانطور که در شکل ۴ و ۵ مشاهده می‌گردد، شدت تاثیر مشخص شده برای استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر عملکرد سازمانی برابر ۵۲ درصد برآورد گردیده است. علاوه بر این برای این شاخص، میزان t ، ۳,۳۸ برآورد گردید و ضریب مسیر اثر میانجی ارزیابی بودجه بر عملکرد سازمانی با مقدار t ، ۷,۵۲، ۵۶ درصد برآورد گردید. بر همین اساس فرضیه اصلی تحقیق تایید گردید. براساس تحلیل مسیر پژوهش می‌توان بیان نمود که برای متغیر عملکرد سازمانی، استقرار بودجه ریزی عملیاتی و عملکرد بازاریابی با شدت تاثیر ۰,۵۲ و ۰,۵۶، ۳۰ درصد از واریانس این متغیر را تبیین نموده‌اند. بر همین اساس بر این اساس، فرض صفر با ۹۹ درصد اطمینان رد می‌شود و با توجه به معنی داری و مثبت بودن این ضریب می‌توان بیان نمود که استقرار بودجه ریزی عملیاتی با نقش میانجی ارزیابی بودجه بر عملکرد سازمانی تاثیر معنی داری دارد.

نتایج ارائه شده گویای این امر است که تاثیر متغیر استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر عملکرد سازمانی توسط متغیر ارزیابی بودجه تقویت می گردد و در صورتی که ارزیابی بودجه افزایش یابد این اثر قویتر و اگر ارزیابی بودجه کاهش یابد، این تاثیر کاهش می یابد.

شکل ۴: مقدار بارهای عاملی مربوط به مدل یابی معادلات ساختاری فرضیه اول

شکل ۵: مقدار t برای بررسی معنی داری ضرایب مدل یابی معادلات ساختاری فرضیه اول

جدول ۵: نتایج برازش مدل فرضیه اول

نتیجه	مقدار مجاز	اعداد به دست آمده	شاخص	معیارهای برازش مدل
برازش مناسب	کمتر از ۳	۱/۵۲	K^2/df	نسبت کای دو به درجه آزادی
برازش مناسب	کمتر از ۱	۰/۰۵	RMSEA	ریشه میانگین مجذورات
برازش مناسب	نزدیک صفر	۰/۰۲۰	RMR	ریشه مجذور مانده‌ها
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۴	NFI	شاخص برازش هنجار شده
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۷	NNFI	شاخص نرم برازندگی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۸	CFI	شاخص برازش تطبیقی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۸	IFI	شاخص برازش اضافی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۳	RFI	شاخص برازش نسبی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۳	GFI	شاخص برازندگی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۲	AGFI	شاخص برازندگی تعدیل یافته

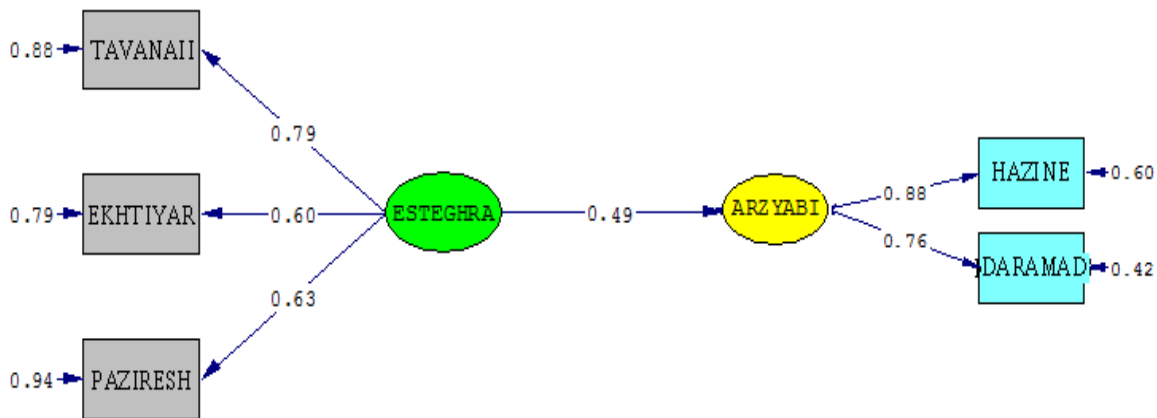
با توجه به نتایج، شاخص‌های برازندگی در مدل معادلات ساختاری فرضیه اصلی، ابزارهای پژوهش می‌توان گفت مقدار خوبی در مدل معادلات ساختاری فرضیه اصلی در سطح خطای ۵ درصد معنادار است. همچنین، نسبت خوبی دو به درجه آزادی در مدل معادلات ساختاری فرضیه اصلی با توجه به ملاک مدنظر، بیانگر برازش مناسب مدل است. مقدار شاخص RMSEA در دامنه

قابل قبول قرار دارد و این امر نیز گویای مقدار خطای قابل قبول در مدل معادلات ساختاری فرضیه اصلی است. مقادیر شاخص-های CFI، GFI، AGFI، NFI و NNFI در مدل معادلات ساختاری فرضیه اصلی نیز با توجه به ملاک مدنظر مطلوب ارزیابی شدند که نشان دهنده برازش مناسب مدل معادلات ساختاری فرضیه اصلی است. بنابراین، با توجه به نتایج مدل معادلات ساختاری فرضیه اصلی، می توان گفت همه ابزارهای پژوهش برازش مناسب و قابل قبول دارند.

فرضیه ۲: استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر ارزیابی بودجه تاثیر معنی داری دارد.

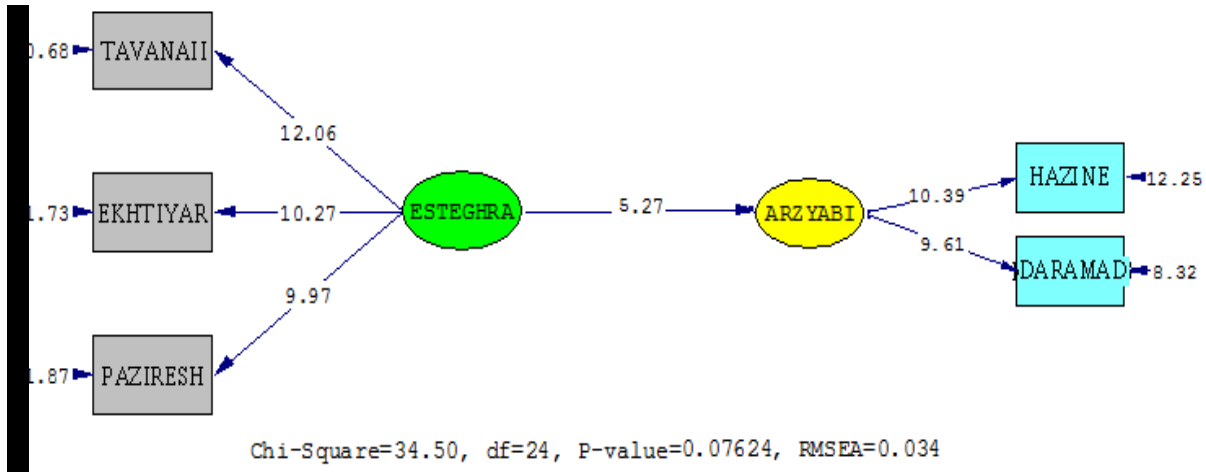
همانطور که در شکل ۴-۲۱ و ۴-۲۲ مشاهده می گردد، شدت تاثیر مشخص شده برای استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر ارزیابی بودجه برابر ۴۹ درصد برآورد گردیده است. علاوه بر این برای این شاخص، میزان $t = 5.27$ برآورد گردید. بر همین اساس بر این اساس، فرض صفر با ۹۹ درصد اطمینان رد می شود و با توجه به معنی داری و مثبت بودن این ضریب می توان بیان نمود که پذیرش استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر ارزیابی بودجه تاثیر معنی داری دارد. بر همین اساس فرضیه فرعی پنجم تحقیق تایید گردید.

نتایج ارائه شده گویای این امر است که تاثیر متغیر استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر ارزیابی بودجه، تاثیر مستقیم معنی دار است و در صورتی که استقرار بودجه ریزی عملیاتی افزایش یابد، ارزیابی بودجه افزایش و اگر استقرار بودجه ریزی عملیاتی کاهش یابد، ارزیابی بودجه نیز کاهش می یابد.

Chi-Square=34.50, df=24, P-value=0.07624, RMSEA=0.034

شکل ۶: مقدار بارهای عاملی مربوط به مدل یابی معادلات ساختاری فرضیه دوم

شکل ۷: مقدار t برای بررسی معنی داری ضرایب مدل یابی معادلات ساختاری فرضیه دوم

جدول ۶: نتایج برازش مدل فرضیه دوم

نتیجه	مقدار مجاز	اعداد به دست آمده	شاخص	معیارهای برازش مدل
برازش مناسب	کمتر از ۳	۱/۴۳	K^2/df	نسبت کای دو به درجه آزادی
برازش مناسب	کمتر از ۱	۰/۰۳	RMSEA	ریشه میانگین مجذورات
برازش مناسب	نزدیک صفر	۰/۰۲۳	RMR	ریشه مجذور مانده‌ها
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۱	NFI	شاخص برازش هنجار شده
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۳	NNFI	شاخص نرم برازندگی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۴	CFI	شاخص برازش تطبیقی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۴	IFI	شاخص برازش اضافی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۸	RFI	شاخص برازش نسبی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۵	GFI	شاخص برازندگی
برازش مناسب	بالاتر از ۰/۹	۰/۹۱	AGFI	شاخص برازندگی تعدیل یافته

با توجه به نتایج، شاخص‌های برازندگی در مدل معادلات ساختاری فرضیه، ابزارهای پژوهش می‌توان گفت مقدار خوبی در مدل معادلات ساختاری فرضیه در سطح خطای ۵ درصد معنادار است. همچنین، نسبت χ^2 دو به درجه آزادی در مدل معادلات ساختاری فرضیه با توجه به ملاک مدنظر، بیانگر برازش مناسب مدل است. مقدار شاخص RMSEA در دامنه قابل قبول قرار دارد و این امر نیز گویای مقدار خطای قابل قبول در مدل معادلات ساختاری فرضیه است. مقادیر شاخص‌های CFI، GFI، AGFI و NFI در مدل معادلات ساختاری فرضیه نیز با توجه به ملاک مدنظر مطلوب ارزیابی شدند که نشان‌دهنده برازش مناسب مدل معادلات ساختاری فرضیه است. بنابراین، با توجه به نتایج مدل معادلات ساختاری فرضیه، می‌توان گفت همه ابزارهای پژوهش برازش مناسب و قابل قبول دارند.

نتیجه گیری و پیشنهادات

این پژوهش با هدف بررسی تاثیر استقرار بودجه ریزی عملیاتی با نقش میانجی ارزیابی بودجه بر عملکرد سازمانی در اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان اردبیل انجام گردید. بر اساس نتایج تحقیق، فرضیه اول تایید می شود و استقرار بودجه ریزی عملیاتی با نقش میانجی ارزیابی بودجه بر عملکرد سازمانی تاثیر معنی داری دارد.

در ابتدای تبیین فرضیه اصلی تحقیق باید گفت که کمبود منابع و پیچیده تر شدن ساختار دولت ها در کنار انتظارات شهروندان برای بهبود پاسخگویی دولت در قبال فعالیت های خود؛ به مرور رویکرد و ساختار بودجه ریزی بخش عمومی را نیز تغییر داده است. یکی از جدیدترین رویکردها؛ بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد یا همان بودجه ریزی عملیاتی در سازمان های دولتی است. استقرار بودجه ریزی عملیاتی تاکید زیادی بر عملکرد سازمان ها دارد. بنابراین نحوه تخصیص بودجه در این روش تفاوت های اساسی با سایر روش ها دارد. این روش بودجه بندی مزایای مختلفی دارد. از این رو در چند سال اخیر تاکید کارشناسان بر استفاده از این روش در ساختار بودجه دولت است. بودجه ریزی بر مبنای عملکرد به دنبال آن است که اگر برنامه ای عملکرد خوبی داشته باشد، بتواند منابع مالی بیشتری را دریافت کند و در غیر این صورت، بودجه آن برنامه کاهش یابد یا حتی حذف شود. بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد قصد دارد عملکرد سازمان های مختلف را اندازه گیری کند و بودجه سازمان ها را متناسب با آن تنظیم کند. سازمان هایی که کار خود را به خوبی انجام می دهند باید بودجه خود را افزایش دهند. سازمان هایی که کار ضعیفی انجام می دهند باید بودجه خود را کاهش دهند. بنابراین در تبیین فرضیه اصلی می توان گفت که تاثیر متغیر استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر عملکرد سازمانی توسط متغیر ارزیابی بودجه تشدید می شود و اگر ارزیابی بودجه افزایش یابد این اثر قویتر و اگر ارزیابی بودجه تضعیف شود، این تاثیر ضعیف خواهد شد. یافته های حاصل از پژوهش حاضر با نتایج بدست آمده از تحقیق جوردن و هاکیانی (۲۰۱۸) همخوانی دارد. بر اساس نتایج تحقیق بودجه ریزی عملیاتی و در نظر گرفتن عملکرد سازمان ها در بودجه ریزی، باعث بهبود عملکرد و اثربخشی سازمان های دولتی می شود. یافته های حاصل از پژوهش حاضر با نتایج بدست آمده از تحقیق کردلو و همکاران (۱۴۰۰) همخوانی دارد. نتیجه پژوهش ارائه الگوی متناسب استفاده از انواع استراتژیهای بودجه ریزی و تخصیص منابع برای افزایش عملکرد سازمانی در نظام بودجه ریزی کشور بر اساس امور دهگانه و فصول پنجاه گانه نظام آمارهای مالی دولت مطابق استاندارد ۲۰۱۴ صندوق بین المللی پول (IMF) می باشد.

فرضیه دوم: استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر ارزیابی بودجه تاثیر معنی داری دارد.

در ابتدای تبیین فرضیه دوم باید گفت که حرکت به سمت بودجه ریزی عملیاتی، که به عنوان روشی شفاف تر در تخصیص منابع عمومی دیده می شود، توسط بسیاری از سازمان های بین المللی توصیه می شود، زیرا بودجه ریزی سنتی نشان می دهد که پول در کجا هزینه شده است، اما ایده خاصی در مورد نتایج این هزینه ها ندارد. پیش بینی می شود بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد این شکاف را برطرف کند و به همی ذی نفعان اطلاع دهد که یک نهاد عمومی در تلاش است تا با پاسخ دادن به پرسش هایی مانند "چه چیزی از منابع تخصیص یافته حاصل می شود؟" و "شهروندان در ازای پول خود چه چیزهایی را دریافت می کنند؟"؛ به این هدف دست پیدا کند. با تکیه بر بودجه ریزی عملیاتی، سازمان ها فرصت ارزیابی بودجه به روش صحیح و قانونمند را پیدا می کنند. بنابراین در تبیین فرضیه فرعی پنجم می توان گفت که تاثیر متغیر استقرار بودجه ریزی عملیاتی بر ارزیابی بودجه، تاثیر مستقیم معنی دار است و در صورتی که استقرار بودجه ریزی عملیاتی افزایش یابد، ارزیابی بودجه افزایش و اگر استقرار بودجه ریزی عملیاتی کاهش یابد، ارزیابی بودجه نیز کاهش می یابد. یافته های حاصل از پژوهش حاضر با نتایج بدست آمده از تحقیق مرادی و مرتضی نیا (۱۴۰۱) همخوانی دارد. بر اساس نتایج تحقیق عوامل محیطی حساسی عملکرد بالاترین تاثیر را بر پیاده سازی بودجه ریزی

عملیاتی دارد و عوامل فنی و انسانی دارای تاثیر برابر هستند. یافته های حاصل از پژوهش حاضر با نتایج بدست آمده از تحقیق قاضی و همکاران (۱۳۹۸) همخوانی دارد. بر اساس نتایج تحقیق بودجه طوری بین واحدهای تصمیم گیری تخصیص یابد که عملکرد کل سیستم بهبود پیدا کند. مدل ارائه شده یک مدل کاربردی است که از آن برای تخصیص بودجه در بعضی از بیمارستان های مراکز استانی شمال غرب ایران استفاده شده است. بنابراین موارد زیر پیشنهاد می شود:

- ۱- به مدیران اداره کل امور اقتصادی استان اردبیل پیشنهاد می شود تا برای بودجه بندی از چارچوبی استفاده کنند که مبتنی بر ستاده ها، عملکرد و مشوقهای سازمانی باشد و با بهبود موارد ذکر شده نسبت به بهبود عملکرد سازمانی اقدام نمایند.
- ۲- به مدیران اداره کل امور اقتصادی استان اردبیل پیشنهاد می شود تا با استفاده از سنجش عملکرد تمایل مرکزی، مسئولیت و کیفیت در بودجه، برنامه ریزی سالانه را بر اساس عملکرد مورد انتظار و همچنین بر اساس رسالت های شهرداری در مسیر بهبود عملکرد سازمانی انجام دهند.
- ۳- به مدیران اداره کل امور اقتصادی استان اردبیل پیشنهاد می شود تا قبل از ارزیابی بودجه، ظرفیت های سازمان در درآمدزایی و همچنین هزینه های مربوط به سازمان را محاسبه کرده و در ادامه فرآیند بودجه بندی را عملیاتی کنند.
- ۴- به مدیران اداره کل امور اقتصادی استان اردبیل پیشنهاد می شود تا در فرآیند ارزیابی بودجه و همچنین عملیاتی کردن بودجه، علاوه بر کارشناسان داخل سازمان، از کارشناسان و متخصصان سایر سازمان ها نیز استفاده کنند.

فهرست منابع

- پیرایش، رضا و نوری، مژگان (۱۳۹۹) بررسی نقش بودجه ریزی عملیاتی در بهبود عملکرد سازمان های دولتی، ششمین همایش ملی الکترونیکی دستاوردهای نوین در علوم مدیریت و حسابداری
- پناهی، علی. (۱۴۰۰). درباره لایحه بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، تهران، دفتر مطالعات برنامه و بودجه.
- دشمن زبیری، اسفندیار؛ ضیایی، محمدصادق و ضمیری، سپیده (۱۴۰۰). تاثیر عوامل انسانی و فنی بر استقرار بودجه ریزی عملیاتی در دانشگاه های علوم پزشکی، نشریه مدیریت بهداشت و درمان (نظام سلامت)، دوره ۸، شماره ۲، صص ۴۱-۳۱.
- حسن آبادی، محمد و نجار صراف، علیرضا. (۱۳۹۸). مدل جامع نظام بودجه ریزی عملیاتی - مدل الماس، تهران، مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران، چاپ اول.
- ذوالفقاری، عابدین (۱۳۹۹). امکان سنجی اجرای بودجه ریزی بر مبنای عملکرد در دانشگاه علوم انتظامی امین، نشریه توسعه سازمانی پلیس، دوره ۱۷، شماره ۷۲، صص ۱۰۶-۸۵.
- رضاییان، مهدی. (۱۳۹۷). الزامات بودجه ریزی عملیاتی در ایران. پژوهش حقوق عمومی. ش ۵۱، صص ۸۰-۵۵.
- رخشانی، جاوید؛ مدنی، زهره و صائب نیا، سمیه (۱۴۰۰). بررسی رابطه ی ارتباط با مشتری CRM با کیفیت خدمات ارائه شده در بانک با نقش میانجی رفتار شهروندی سازمان. فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره ۵۱، پائیز ۱۴۰۰، صص ۳۴۳-۳۲۴.

- شکرکن، حسین؛ نیسی، عبدالکاسم؛ نعیمی، عبدالزهرا و مهرابی زاده هنرمند، مهناز. (۱۴۰۱). بررسی رابطه‌ی خشنودی شغلی با رفتار مدنی و عملکرد شغلی در کارکنان برخی کارخانه‌های اهواز، مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران (ویژه‌ی روانشناسی)، سال سوم، شماره ۴، صص ۱۳-۲۴.
- کرامتی، محمدعلی و بیات، فهیمه (۱۳۹۵). ارزیابی و رتبه‌بندی ابعاد و مولفه‌های اجرای بودجه‌بندی عملیاتی در شرکت‌های آب و فاضلاب ایران، نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۷۲-۵۹.
- کاظمی، زهرا (۱۳۹۸). بررسی نقش بودجه‌ریزی عملیاتی در عملکرد سازمان در نیروی انتظامی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت مالی، استاد راهنما: دکتر علی اسماعیل زاده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده مدیریت.
- کردلو، محمدرضا؛ دانش فرد، کرم اله؛ عالم تبریز، اکبر و تقوی، مهدی (۱۴۰۰). الگوی مناسب بودجه‌ریزی برای افزایش عملکرد سازمانی در نظام بودجه‌ریزی کشور مطابق استاندارد ۲۰۱۴ صندوق بین‌المللی پول، نشریه مدیریت عملکرد سازمانی (فراسوی مدیریت)، دوره ۱۳، شماره ۴۸، صص ۲۲۰-۲۰۳.
- کلانتری، نورالدین؛ محمدی پور، رحمت اله و صیدی، مسعود (۱۳۹۸). مدل بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد با رویکرد عملکرد سازمانی (مطالعه موردی: شرکت‌های پالایش‌گاز کشور)، نشریه حسابداری مدیریت، دوره ۱۲، شماره ۴۳، صص ۱۲۷-۱۱۷.
- لطفی جلال آبادی، مصطفی و نیک کار مکرم، محمود. (۱۴۰۱). امکان‌سنجی لساقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در یکی از سازمان‌های دفاعی. توسعه سازمانی پلیس، شماره ۶۴، صص ۱۴۲-۱۱۷.
- مرادی، سعید و مرتضی‌نیا، حمید (۱۴۰۱). شناخت عوامل موثر حسابرسی عملکرد بر پیاده‌سازی بودجه‌ریزی عملیاتی در شرکت‌های دانش‌بنیان. نشریه (پژوهش‌های حسابرسی) پژوهش‌های حسابرسی حرفه‌ای، دوره ۲، شماره ۸، صص ۲۸-۸.
- Andre, L. Drenkard, K. and Ela, S. (2020) Strategic positioning for nursing excellence in health systems: insights from chief nursing executives. *Nursing Administration Quarterly*, 30(1), 11-20.
- Borman, W. C. (2021). The concept of organizational citizenship. *Current Directions in Psychological Science*, 13 (6), 238-241.
- Borman, W. C. and Motowidlo, J. S. (2019) Expanding the criterion domain to include elements of contextual performance. *Personnel Selection in Organizations*, 9(2), 71-98.
- Isaac, L. (2021). Appraising the Impact of Budgeting and Planning on the Performance of Financial Institutions in Nigeria. *Research Journal of Finance and Accounting*, Vol.5, No.16, pp12-27.
- Byars L, Rue L. (2019). *Human resource management (6")* Irwin McGraw-Hill. New York.
- Jordan, M.M.& M.M Hackbani. (2018). Performance Budgeting and Performance Funding in the States: A States Assessment. *public budgeting & finance* 19 pp 68-88.
- Lu, Y.; Willoughby, K.; and S. Arnett. (2020). Performance Budgeting in the American States, What's Law got to do with it?. *State and Local Government Review Journal*, Vol. 43, No. 2, pp. 79-94.

- Lee, Y. D. Lin, C. C. Chen, M. T. and Huang, C. F. (2017) The impact of social support on job performance: the empirical study of mediating and moderating effects of related variables. *International Journal of Organizational Innovation*, 10(1), 290-317.
- Mohamad, M. and Jais, J. (2022) Emotional intelligence and job performance: a study among Malaysian teachers. *Procedia Economics and Finance*, 9(1), 674-682
- Motowidlo SJ. (2020). Job performance. *Handbook of psychology*.
- Newman DA, Kinney T, Farr JL. (2021). Job performance ratings. *Comprehensive handbook of psychological assessment*; 4:373-89.
- Ohme, M. and Zacher, H. (2019) Job performance ratings: the relative importance of mental ability, conscientiousness and career adaptability. *Journal of Vocational Behavior*, 21 (3), 161-170.
- Robbins SP. (2018). *Organizational Behavior* 9th ed. NJ: Prentice Hall.
- Rothmann, S. Scholtz, P. E. Rothmann, J. C. and Fourie, M. (2022) The relationship between individual variables and work-related outcomes. In *International Conference of the Council for Small Business*.
- Yeh H, Hong D. (2022). The mediating effect of organizational commitment on leadership type and job performance. *The Journal of Human Resource and Adult Learning*. 8(2):50.
- Sila, A. K. (2021) Relationship between training and performance: a case study of Kenyan women finance trust eastern nyanza region,
- Surlanti, M., Dalimunthe, A. (2020). The Implementation of Performance Based Budgeting in Public Sector (Indonesia Case: A Literature Review). *Research Journal of Finance and Accounting*, Vol.6, No.12, pp. 198-211.
- Tiankai W. and B. Sue. (2019). PART: An Attempt in Federal Performance based Budgeting. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, Vol. 17, No. 2, pp.1-16.